

Jolanta Brzozowska

Charakterystyka akt operacyjnych o sygnaturze archiwalnej „II” wytworzonych przez Wydział III KW MO

Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej 7, 133-158

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jolanta Brzozowska

CHARAKTERYSTYKA AKT OPERACYJNYCH O SYGNATURZE ARCHIWALNEJ „II” WYTWORZONYCH PRZEZ WYDZIAŁ III KW MO/WUSW W SUWAŁKACH W LATACH 1975–1989

 W historii PRL lata 1975–1990 stanowią kolejny etap kształtowania się opozycji demokratycznej, a tym samym wzmożonej pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa. Partia postawiła przed resortem zadanie kontrolowania niemal wszystkich aspektów życia politycznego, społecznego i gospodarczego kraju. Funkcjonariusze, wykorzystując wszelkie dostępne środki i metody, starali się lokalizować i neutralizować każde wystąpienie wobec ówczesnego systemu władzy komunistycznej. Rezultaty oraz mechanizmy działań służb specjalnych PRL znajdują swoje odzwierciedlenie w zróżnicowanych materiałach operacyjnych, aktualnie zgromadzonych w zasobie archiwalnym Instytutu Pamięci Narodowej.

W niniejszym artykule scharakteryzowano jedną z kategorii dokumentów prowadzonej przez resort, do których należą kwestionariusze ewidencyjne, sprawy operacyjnego sprawdzenia oraz sprawy operacyjnego rozpracowania wytworzone i zgromadzone przez Wydział III KW MO, a następnie WUSW w Suwałkach i jego jednostki terenowe. Powyższa dokumentacja znajduje się w zasobie OBUiAD IPN w Białymstoku. Sygnatura archiwalna akt powyższych spraw oznaczona została przez wytwórcę rzymską liczbą II¹.

¹ Złożone do archiwum resortu SW sprawy operacyjne rejestrowano w inwentarzu archiwalnym (dzienniku archiwalnym). Liczba porządkowa inwentarza, pod którą umieszczano akta, łamana przez symbol danego rodzaju akt stawała się sygnaturą archiwalną. W 1968 r. sprawom operacyjnego rozpracowania, kwestionariuszom ewidencyjnym oraz sprawom operacyjnego sprawdzenia nadano symbol II; symbol I otrzymały akta tajnych współpracowników (kandydaci na TW), lokale kontaktowe (LK), mieszkania konspiracyjne (MK) i skrzynki kontaktowe (SK) SB; symbol III – sprawy śledcze i dochodzeniowe,teczki nadzorcze i kontrolno-śledcze SB, IV – sprawy obiektowe i zagadnieniowe SB. Szerzej zob. M. Komaniecka, *Dzienniki korespondencyjne, rejestracyjne, archiwalne i koordynacyjne jako źródła historyczne* [w:] *Wokół teczek bezpieki – zagadnienia metodologiczno-źródłoznawcze*, red. F. Musiał, Kraków 2006, s. 272–278.

Zakres chronologiczny tematu obejmuje lata 1975–1989. Wyznaczają go daty funkcjonowania i wytwarzania dokumentacji przez aktotwórcę. Powstanie KW MO w Suwałkach i jej odpowiedników w terenie związane było z wejściem w życie ustawy z dnia 28 maja 1975 r. o nowym podziale administracyjnym kraju². W jej wyniku z dotychczasowego województwa białostockiego wyodrębniono dwa nowe: łomżyńskie i suwalskie. To właśnie obszar województwa suwalskiego stanowi zasięg terytorialny niniejszej pracy³.

Równoległe zmiany nastąpiły również w strukturze MSW. Obok KW MO w Białymstoku powstała KW MO w Suwałkach, której nazwa na podstawie Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych i zakresie działania podległych mu organów została zmieniona na WUSW w Suwałkach. W tym samym roku działalność podjęły rejonowe urzędy spraw wewnętrznych w Augustowie, Elku, Giżycku, Gołdapi, Olecku, Pisz, Suwałkach i Węgorzewie⁴.

W ramach KW MO, a następnie WUSW funkcjonował Wydział III, którego odpowiednikiem w centrali był Departament III MSW. Wspomniana jednostka zajmowała się zwalczaniem szeroko pojętej działalności antypaństwowej. Prowadziła działania operacyjne w środowiskach kultury, nauki, szkolnictwa i mniejszości narodowych, odpowiadała za zabezpieczenie operacyjne gospodarki. Nasilenie się działalności opozycyjnej w kraju stało się źródłem kolejnych zmian zarówno organizacyjnych, jak i kompetencyjnych Wydziału III. W styczniu 1979 r. zadania w zakresie „ochrony” gospodarki przejął nowo powstały Wydział III A (przemianowany w grudniu 1981 r. na Wydział V). Na podstawie zarządzenia ministra spraw wewnętrznych z 24 sierpnia 1989 r. rozwiązano Wydział III, a na jego bazie powstał nowy Wydział Ochrony Konstytucyjnego Porządku Państwa⁵.

² Ustawa z dnia 28 V 1975 r. o dwustopniowym podziale administracji państwa oraz o zmianie ustawy o radach narodowych (DzU, 1975, nr 16, poz. 91).

³ W skład województwa suwalskiego weszły zlikwidowane w wyniku reformy administracyjnej kraju powiaty: augustowski, elcki, gołdapski, olecki, sejneński, suwalski oraz część dąbrowskiego z dotychczasowego województwa białostockiego, a także giżycki, piski, węgorzewski i część mragowskiego (miasto i gmina Mikołajki) – z województwa olsztyńskiego. Położone w północno-wschodniej części kraju graniczyły z województwami, m.in.: olsztyńskim, ostrołęckim i białostockim, a od północy i wschodu z ZSRR. Na terenie województwa znajdowało się 14 miast, w tym największymi były: Elk – 32 tys. mieszkańców, Suwałki – 30 tys., Augustów i Giżycko po 20 tys., a także Biała Piska, Gołdap, Mikołajki, Olecko, Orzysz, Pisz, Ruciane-Nida, Ryn, Sejny i Węgorzewo. Pod względem wielkości województwo zajmowało drugie miejsce w kraju (po olsztyńskim) – mieszcząc się na obszarze ponad 10,5 tys. kilometrów kwadratowych. Ludność liczyła 482 tys. mieszkańców. Zob. *Suwałki miasto nad Czarną Hańczę*, red. J. Kopciał, Suwałki 2005, s. 675.

⁴ W wyniku reformy administracyjnej rozwiązaniu uległy wszystkie komendy powiatowe wraz z funkcjonującymi przy nich referatami SB, których zadania od tej pory skoncentrowano na poziomie województw i ministerstw. W miejsce zlikwidowanych jednostek powołano komendy miejskie MO, komendy dzielnicowe, komisariaty i posterunki MO. Zmiany organizacyjne przeprowadzono do 31 V 1975 r. Komenda Wojewódzka kierował komendant wojewódzki MO oraz jego zastępcy: dwóch najważniejszych odpowiadało za pionierów SB (I zastępca komendanta wojewódzkiego ds. SB) i MO (I zastępca komendanta wojewódzkiego ds. MO). Po reformie z 1983 r. przekształceniom uległy nie tylko nazwy jednostek terenowych, lecz także nazwy stanowisk w WUSW, m.in. komendanta wojewódzkiego zastąpił szef wojewódzkiego urzędu, zastępcę komendanta wojewódzkiego ds. SB zastąpił zastępca szefa wojewódzkiego urzędu ds. SB. Zob. *Aparat bezpieczeństwa w Polsce. Kadra kierownicza, t. III: 1975–1990*, red. P. Piotrowski, Warszawa 2008, s. 41–42, 47–48, 285–286; P. Piotrowski, *Struktury Służby Bezpieczeństwa MSW 1975–1990*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2003, nr 1, s. 56–57.

⁵ P. Piotrowski, *op. cit.*, s. 65–74, 99–100, 102; *Aparat bezpieczeństwa w Polsce...*, t. III, s. 44–45, 281–282. Szczegółowy zakres pracy Wydziału III KW MO w 1979 r. zob. AIPN Bi, 360/11, Zarządzenie

SB ostatecznie została rozwiązana na mocy Ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Urzędzie Ochrony Państwa⁶.

Funkcjonowanie pionu III KW MO/WUSW w Suwałkach w omawianym okresie w znacznym stopniu uwarunkowane było bieżącą sytuacją na danym terenie, co odzwierciedlały coroczne plany działalności wspomnianej komórki organizacyjnej⁷. Podstawę ukierunkowania pracy stanowiły zarządzenia i wytyczne ministra spraw wewnętrznych oraz dyrektora Departamentu III MSW, a także sprawozdania i oceny zagrożenia operacyjnego na terenie województwa.

Nadzór nad działaniami operacyjnymi funkcjonariuszy pionu III sprawowali z ramienia kierownictwa zastępca komendanta wojewódzkiego/zastępca szefa WUSW ds. SB oraz naczelnik wydziału. Do obowiązków naczelnika należało nie tylko planowanie prac podległej mu komórki organizacyjnej, lecz także angażowanie się w czynności związane z działalnością operacyjną na danym terenie. Wyrażało się to m.in. w pozyskiwaniu cenniejszych osobowych źródeł informacji i udziale w spotkaniach kontrolnych z TW. Ponadto odpowiadał on za sprawy kadrowe, stan dyscypliny oraz szkolenia polityczne pracowników wydziału. Podejmował decyzje w sprawie rozpoczęcia lub zakończenia czynności związanych z prowadzeniem poszczególnych kategorii spraw operacyjnych, analizował przyczyny i skutki powstałych zagrożeń, nadzorował wykonanie zadań oraz zatwierdzał dokumenty przygotowane przez podległych mu pracowników⁸. W latach 1975–1989 w KW MO/WUSW w Suwałkach funkcję naczelnika kolejno pełnili: Gedymin Zimnicki (1 czerwca 1975 r. – 1 grudnia 1986 r.) oraz Ludwik Waldemar Pacewicz (1 grudnia 1986 r. – 1 listopada 1989 r.)⁹.

Podczas nieobecności naczelnika obowiązki przejmował jego zastępca. Zakres czynności na stanowisku zastępcy naczelnika obejmował m.in.: zabezpieczenie prawidłowego rozwoju pracy z osobowymi źródłami informacji, udział w spotkaniach kontrolnych i rozmowach pozyskaniowych oraz w ważniejszych przedsięwzięciach wydziału. Ponadto był on odpowiedzialny za wykonywanie zadań operacyjnych w podległych mu sekcjach, zabezpieczał prawidłowy obieg dokumentów oraz określał sposób ich wykorzystania¹⁰. W KW MO/WUSW w Suwałkach funkcję tę sprawowali kolejno: Włodzimierz Pryszczepko (1 czerwca 1975 r. – 31 sierpnia 1976 r.), Jan Derlukiewicz (1 września 1976 r. – 1 lipca 1978 r.), Zygmunt Trzaskulski (1 września 1978 r. – 1 lipca 1979 r.), Waldemar Ludwik Pacewicz (16 sierpnia 1982 r. – 1 grudnia 1986 r.) oraz Jerzy Mojsiuszko (1 grudnia 1986 r. – 1 listopada 1989 r.)¹¹.

nr 0040/79 komendanta wojewódzkiego MO w Suwałkach z dnia 6 IX 1979 r. w sprawie zakresu działania Wydziału III KW MO w Suwałkach, k. 177–178 (dalej: AIPN Bi, 360/11, Zarządzenie nr 0040/79).

⁶ DzU, 1990, nr 30, poz. 180.

⁷ AIPN Bi, 039/384, Plany pracy Wydziału III WUSW w Suwałkach. Analizy zagrożeń i oceny stanu bezpieczeństwa woj. suwalskiego, lata 1976–1988.

⁸ AIPN Bi, 360/11, Zarządzenie nr 0040/79, k. 181; AIPN Bi, 360/17, Zarządzenie nr 005/85 szefa WUSW w Suwałkach z dnia 25 I 1985 r. w sprawie zakresu działania Wydziału III WUSW w Suwałkach, k. 21–22 (dalej: AIPN Bi, 360/17, Zarządzenie nr 005/85); AIPN Bi, 360/20, Zarządzenie nr 0013/88 szefa WUSW w Suwałkach z dnia 6 VI 1988 r. w sprawie zakresu działania Wydziału III WUSW w Suwałkach, k. 94–95 (dalej: AIPN Bi, 360/20, Zarządzenie nr 0013/88).

⁹ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce...*, t. III, s. 281.

¹⁰ AIPN Bi, 360/17, Zarządzenie nr 005/85, k. 22; AIPN Bi, 360/20, Zarządzenie nr 0013/88, k. 95–96.

¹¹ *Aparat bezpieczeństwa w Polsce...*, t. III, s. 281–282.

Kierownictwo Wydziału III KW MO/WUSW nadzorowało także pracę funkcjonariuszy pionu w jednostkach terenowych urzędu. Przejawiało się to głównie we wspólnej realizacji niektórych działań operacyjnych, udzielaniu wytycznych oraz wymianie informacji od osobowych źródeł. Informacje uzyskane przez pracowników pionu III RUSW, po akceptacji szefa lub jego zastępcy, przekazywane były do naczelnika Wydziału III WUSW, który po dokonaniu odpowiedniej selekcji dostarczał uzyskane dane do Wydziału I Departamentu III MSW¹².

Bezpośrednie rozpoznanie operacyjne prowadzili poszczególni referenci wydziału. W interesującym nas okresie ramy postępowania pracowników SB w bieżących działaniach wyznaczały instrukcje z 1970 r. oraz 1989 r., które określały podstawowe cele, środki, metody i formy pracy operacyjnej¹³. Według Zarządzenia nr 006/70 z dnia 1 lutego 1970 r. obowiązkiem funkcjonariuszy SB było ujawnianie, zapobieganie i zwalczanie opozycyjnej działalności skierowanej przeciwko interesom władzy komunistycznej.

Podstawowym środkiem pracy była sieć osobowych źródeł informacji: tajnych współpracowników, kontaktów operacyjnych, kontaktów służbowych, konsultantów czy też dysponentów lokali kontaktowych. Informacje o zagrożeniach uzyskiwano także dzięki tajnym przeszukaniom, podsłuchom pokojowym i telefonicznym, perlustracji korespondencji. W prowadzonych sprawach jako metody operacyjne stosowano: analizy, sprawdzenia, rozpracowania, kombinacje operacyjne, prowadzono rozmowy profilaktyczno-ostrzegawcze, przesłuchania oraz działania dezintegrujące wobec osób należących do środowisk będących w opozycji do władzy komunistycznej¹⁴. Wszelkie czynności funkcjonariusze dokumentowali w aktach spraw operacyjnych.

Skuteczność działań operacyjnych funkcjonariuszy nie tylko zależała od szybkości pozyskiwanych informacji, lecz także od odpowiedniego ich przetwarzania, przekazywania i gromadzenia w strukturze organizacyjnej resortu MSW. Niezwykle ważną rolę odgrywał rozbudowany system ewidencji operacyjnej, m.in. w formie kartotek, dzienników korespondencyjnych, rejestracyjnych i archiwalnych. Polegał on na obligatoryjnym rejestrowaniu osób i spraw będących w zainteresowaniu organów bezpieczeństwa¹⁵.

¹² AIPN Sz, 0012/373/64, Zarządzenie nr 0033/85 dyrektora Departamentu III MSW z dnia 23 V 1985 r. w sprawie zasad pracy informacyjnej w pionie III MSW, k. 38v (dalej: AIPN Sz, 0012/373/64, Zarządzenie nr 0033/85).

¹³ Zarządzenie nr 006/70 ministra spraw wewnętrznych z dnia 1 II 1970 r. w sprawie pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa resortu spraw wewnętrznych [w:] *Instrukcje pracy operacyjnej aparatu bezpieczeństwa 1945–1989*, red. T. Ruzikowski, Warszawa 2004, s. 121–139; Zarządzenie nr 00102/89 ministra spraw wewnętrznych z dnia 9 XII 1989 r. w sprawie zasad działalności operacyjnej Służby Bezpieczeństwa [w:] *ibidem*, s. 140–158.

¹⁴ Szerzej na ten temat zob. F. Musiał, *Podręcznik bezpieki. Teoria pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w świetle wydawnictw resortowych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych PRL (1970–1989)*, Kraków 2007, s. 87 i nn.

¹⁵ Szerzej na temat zasad postępowania z dokumentacją aktową na poziomie kancelarii i archiwum organów bezpieczeństwa państwa oraz procedur ewidencjonowania akt zob. Z. Krupska, *Zarządzanie dokumentacją aktową w naczelnich organach bezpieczeństwa państwa i porządku publicznego w latach 1944–1990* [w:] *W kręgu „teczek”. Z badań nad zasobem i funkcjami archiwum Instytutu Pamięci Narodowej*, red. J. Bednarek, P. Perzyna, Łódź–Toruń 2006, s. 115–129; A. Wojciulik, *Obieg dokumentów oraz ich archiwizacja w UBP województwa białostockiego w latach 1944–1956 (zarys problemu)* [w:] *ibidem*, s. 129–136; A. Chmielewska, *akta wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Białymstoku w zasobie białostockiego oddziału Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu* [w:] *Opracowanie i konserwacja zasobu archiwalnego. Materiały*

Umożliwiało to skuteczne rozpoznanie wszelkiej działalności skierowanej przeciwko władzy komunistycznej oraz szybkie i kompleksowe odszukanie materiałów dotyczących zagadnień interesujących funkcjonariuszy służb specjalnych.

W związku z powyższym, od chwili rozpoczęcia sprawy aż do momentu jej zarchiwizowania zachodziła konieczność wykonania przez funkcjonariusza wielu czynności, które ostatecznie składały się na wieloetapowy proces powstawania akt operacyjnych, regulowany licznymi zarządzeniami resortowymi. Kancelarie aparatu bezpieczeństwa funkcjonowały w oparciu o system dziennikowy, który polegał na rejestrowaniu zarówno każdego pisma wpływającego, jak i wychodzącego z urzędu¹⁶. Na tym etapie każda sprawa (w tym operacyjna) otrzymywała swój numer kancelaryjny umieszczany w dziennikach kancelaryjnych (lub podawczych). W latach 1975–1990, a więc w okresie funkcjonowania KW MO/WUSW w Suwałkach, obowiązywała instrukcja kancelaryjna z 7 lutego 1975 r., która omawiała zasady postępowania z dokumentami jawnymi w resorcie spraw wewnętrznych¹⁷.

W omawianym okresie zasadniczym normatywem, którym należało kierować się przy rejestracji osób i spraw w pionie archiwalnym (pionie „C”) MSW, było Zarządzenie nr 079/72 z dnia 2 sierpnia 1972 r., obowiązujące do końca istnienia SB¹⁸. W celu

z konferencji archiwalnej w białostockim oddziale IPN. Białowieża 2003 r., red. E. Korneluk, Białystok 2005; E. Zając, *Akta operacyjne Służby Bezpieczeństwa – wybrane problemy warsztatowe w świetle przepisów i procedur obowiązujących w pionie „C”*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2003, nr 19–20, s. 341–360; *eadem*, *Glosa w sprawie akt operacyjnych w pracy historyka*, „Zeszyty Historyczne WiN-u” 2005, nr 23, s. 215–227; *eadem*, *Ślad pozostaje w aktach. Wybrane zagadnienia dotyczące funkcjonowania ewidencji operacyjnej w latach 1962–1989* [w:] *Wokół teczek...*, s. 281–301; J. Piłat, *Zasady prowadzenia, funkcjonowanie oraz rola ewidencji operacyjnej SB z uwzględnieniem przydatności zachowanych materiałów ewidencyjnych w bieżącej pracy Instytutu Pamięci Narodowej* [w:] *W kręgu „teczek”...*, s. 149–166; M. Komaniecka, *Dzienniki korespondencyjne...*, s. 263–280; *eadem*, *Organizacja i funkcjonowanie kartotek ogólnoinformacyjnej i zagadnieniowej aparatu bezpieczeństwa* [w:] *Wokół teczek...*, s. 231–262; L. Postołowicz, *Kartoteka ogólnoinformacyjna Służby Bezpieczeństwa* [w:] *Z archiwum IPN*, t. I, red. B. Gronek, Warszawa 2005, s. 17–21; P. Milczanowski, *Specyfika struktury organizacyjnej Archiwum MSW* [w:] *Wokół teczek...*, s. 221–230; A. Zieliński, *Przykłady dokumentacji wytworzonej przez pion ewidencji operacyjnej SB w latach 1972–1990 i jej wykorzystanie do badań naukowych*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2010, t. 3, s. 147–168; K. Tyłski, *Zasady funkcjonowania ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2013, t. 6, s. 77–99; J. Piłat, *Zarys struktury ewidencji operacyjnej Służby Bezpieczeństwa w zasobie Oddziału IPN w Lublinie*, „Przegląd Archiwalny Instytutu Pamięci Narodowej” 2013, t. 6, s. 101–134.

¹⁶ Jak podaje Z. Krupska, naczelne organy bezpieczeństwa państwa nie zastosowały się do uchwały Rady Ministrów z 1931 r. o stosowaniu bezdziennikowego systemu kancelaryjnego. Zob. Z. Krupska, *op. cit.*, s. 115.

¹⁷ AIPN Bi, 061/6/2, Zarządzenie nr 9/75 ministra spraw wewnętrznych z dnia 5 II 1975 r. w sprawie zasad pracy kancelaryjnej w resorcie spraw wewnętrznych (dalej: AIPN Bi, 061/6/2, Zarządzenie nr 9/75). W omawianym okresie obowiązywały następujące normatywy regulujące sprawy ochrony oraz obiegu dokumentów niejawnych: AIPN Łd, 0050/77/7, Zarządzenie nr 08/75 ministra spraw wewnętrznych z dnia 5 II 1975 r. w sprawie ochrony tajemnicy państwowej i służbowej w resorcie spraw wewnętrznych (dalej: AIPN Łd, 0050/77/7, Zarządzenie nr 08/75); AIPN Bi, 0044/324/14, Zarządzenie nr 60/83 ministra spraw wewnętrznych z dnia 29 VI 1983 r. w sprawie szczegółowych zasad i sposobu postępowania z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową (dalej: AIPN Bi, 0044/324/14, Zarządzenie nr 60/83); AIPN Bi, 0044/324/13, Zarządzenie nr 26/87 ministra spraw wewnętrznych z dnia 21 IV 1987 r. w sprawie szczegółowych zasad i sposobu postępowania w resorcie spraw wewnętrznych z wiadomościami stanowiącymi tajemnicę państwową i służbową (dalej: AIPN Bi, 0044/324/13, Zarządzenie nr 26/87).

¹⁸ AIPN Bi, 0044/267, Zarządzenie nr 079/72 ministra spraw wewnętrznych z dnia 2 VIII 1972 r. w sprawie rejestracji przez jednostki Służby Bezpieczeństwa osób i spraw oraz sprawdzania i udzielania

zapobieżenia dublowania się czynności operacyjnych przepisy wprowadzały obowiązek każdorazowego sprawdzania w kartotekach Biura (Wydziału/Sekcji) „C” osoby będącej w zainteresowaniu służb. Weryfikacji tej dokonywano kartą E-15 (lub Mkr-1), którą wraz z wynikami sprawdzeń włączano do akt. Po zatwierdzeniu przez przełożonego wniosku o założenie sprawy operacyjnej należało niezwłocznie zarejestrować ją w Wydziale/Sekcji „C”, wypełniając kartę EO-4/72. Następnie pracownik tego wydziału rejestrował osoby i sprawy w dzienniku rejestracyjnym. Numer porządkowy dziennika, pod którym dokonano wpisu, stawał się numerem rejestracyjnym (ewidencyjnym) sprawy. Nanoszony on był na kartę rejestracyjną oraz obwolutę teczki, którą wydawano pracownikowi jednostki organizacyjnej wnioskującej o rejestrację. Wszelkie zmiany dotyczące spraw operacyjnych i osób zgłaszane były przez pracowników operacyjnych do pionu archiwalnego przez wypełnienie karty E-16 (lub Mkr-3). Dodatkowo po zarejestrowaniu osoby w dzienniku rejestracyjnym wypisywano kartę E-14 (lub Mkr-2), po czym umieszczano ją w kartotece ogólnoinformacyjnej¹⁹.

Zakończone sprawy operacyjne porządkowano i składano do archiwum, gdzie rejestrowano je w inwentarzu archiwalnym (dzienniku archiwalnym)²⁰. Następnie pracownik pionu „C” zobowiązany był opracować ją pod względem merytorycznym, wypełniając wiele kart tematycznych, z których powstawały skorowidze zagadnieniowe. Na tym etapie prac do j.a. dołączano Notatkę informacyjną z opracowania pod względem ewidencyjno-operacyjnym i archiwalnym akt sprawy. W dokumencie tym umieszczano krótkie streszczenie sprawy²¹. Fakt zniszczenia teczek odnotowywano w protokole brakowania, którego numer dodatkowo wpisywano w inwentarzu archiwalnym.

W tym momencie należy zaznaczyć, że dane zawarte w jednostkach archiwalnych oraz pomocach ewidencyjnych wytworzonych przez SB wzajemnie się uzupełniają. W procesie badawczym ma to szczególnie istotne znaczenie, zwłaszcza w przypadku,

informacji (dalej: AIPN Bi, 0044/267, Zarządzenie nr 079/72). Pion archiwalny w okresie działalności aparatu bezpieczeństwa przechodził liczne reorganizacje. W 1960 r. Biuro Ewidencji Operacyjnej przemianowano na Biuro „C”, w 1965 r. włączono do niego Centralne Archiwum MSW. Od tego momentu w jednym pionie (zwanym pionem „C” MSW) skoncentrowano dokumentację kartoteczną oraz akta zakończonych spraw. Szerzej na temat struktury i kompetencji pionu „C” zob. *Aparat bezpieczeństwa w Polsce...*, t. III, s. 34–35, 283; P. Piotrowski, *op. cit.*, s. 85–87; P. Milezanowski, *op. cit.*, s. 221–229.

¹⁹ AIPN Bi, 0044/267, Zarządzenie nr 079/72, k. 8; AIPN Bi, 066/766, Wytyczne dyrektora Biura „C” z dnia 18 XI 1972 r. w sprawie prowadzenia rejestracji, ewidencji i opracowań analitycznych oraz sprawdzania i udzielania informacji, k. 15/8v (dalej: AIPN Bi, 066/766, Wytyczne dyrektora Biura „C”). Szerzej na ten temat zob. M. Komaniecka, *Dzienniki korespondencyjne...*, s. 266–272; *eadem*, *Organizacja i funkcjonowanie kartotek...*, s. 254; E. Zajac, *Akta operacyjne...*, s. 351.

²⁰ W interesującym nas okresie zasady postępowania z materiałami archiwalnymi regulowały zarządzenia wydane w latach 1974, 1979 oraz 1985. Normowały one zagadnienia związane z przejmowaniem, ewidencjonowaniem, opracowaniem, brakowaniem, udostępnianiem, mikrofilmowaniem, konserwacją oraz przechowywaniem akt. AIPN, 01258/151, Zarządzenie nr 034/74 ministra spraw wewnętrznych z dnia 10 V 1974 r. w sprawie postępowania z aktami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych (dalej: AIPN, 01258/151, Zarządzenie nr 034/74); *ibidem*, Zarządzenie nr 030/79 ministra spraw wewnętrznych z dnia 2 VII 1979 r. zmieniające zarządzenie w sprawie zasad i sposobu postępowania z aktami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych (dalej: AIPN, 01258/151, Zarządzenie nr 030/79); AIPN Bi, 0044/324/6, Zarządzenie nr 049/85 ministra spraw wewnętrznych z dnia 8 VII 1985 r. w sprawie postępowania z aktami archiwalnymi w resorcie spraw wewnętrznych (dalej: AIPN Bi, 0044/324/6, Zarządzenie nr 049/85).

²¹ E. Zajac, *Akta operacyjne...*, s. 359.

gdy dokumentacja aktowa jest wybrakowana. Często zapisy ewidencyjne są jedynym śladem założenia danej sprawy. Poznanie zasad dokumentowania i ewidencjonowania spraw operacyjnych pozwala zatem na prawidłową analizę materiału źródłowego.

Omawiane w niniejszej pracy akta operacyjne wytworzone przez Wydział III KW MO/WUSW w Suwałkach i jego jednostki terenowe znajdują się w zbiorze określonym jako akta operacyjne o sygnaturze II. W białostockim zasobie archiwalnym IPN oznaczone zostały sygnaturami IPN Bi 06/ oraz IPN Bi 036/. Oprócz archiwaliów wytworzonych przez badaną jednostkę organizacyjną w zbiorze tym znajduje się także dokumentacja wydziałów: II, IIIA, IV, V, VI, Wydziału Paszportowego oraz Wydziału „B”²². Całość zbioru stanowi 785 jednostek aktowych. W wyniku kwerendy archiwalnej wyselekcjonowano 252 jednostki ilustrujące działania operacyjne Wydziału III KW MO/WUSW w Suwałkach i jego odpowiedników w terenie (stanowi to 32 proc. całego zbioru). Z danych przekazanych z Referatu Ewidencji OBUiAD IPN wynika, że do archiwum WUSW w Suwałkach złożono 321 spraw o sygnaturze II wytworzonych przez pion III, a zatem zachowało się około 78,5 proc. dokumentacji.

Definiując poszczególne sprawy operacyjne o sygnaturze archiwalnej II, należy odwołać się do wspomnianego już Zarządzenia nr 006/70 z dnia 1 lutego 1970 r. Zgodnie z powyższym aktem normatywnym sprawę operacyjnego sprawdzenia rozpoczynano, gdy SB uzyskała niepotwierdzoną informację o przygotowaniu lub prowadzeniu wrogiej działalności przez daną osobę lub grupę osób. Należało zatem sprawdzić wiarygodność informacji oraz czy ujawnione przestępstwo było przypadkowe, czy też stanowiło następstwo wrogiego i celowego działania. Decyzję o rozpoczęciu lub zakończeniu sprawy podejmował naczelnik wydziału w danym departamencie, a na szczeblu wojewódzkim – naczelnik wydziału. W przypadku potwierdzenia podejrzeń sprawę przekształcano w sprawę operacyjnego rozpracowania²³.

Kwestionariusz ewidencyjny zakładano na osoby, które ze względu na swoją przeszłość lub obecną postawę powinny znajdować się pod stałą lub okresową kontrolą, gdyż w określonych warunkach mogłyby stanowić zagrożenie dla systemu. Ta forma pracy operacyjnej miała więc za zadanie z wyprzedzeniem wykryć ewentualne zamierzenia potencjalnego przeciwnika. Decyzję o jej rozpoczęciu lub zakończeniu podejmował na wniosek funkcjonariusza naczelnik wydziału – zarówno w departamencie, jak i na szczeblu wojewódzkim. Gdy potwierdzono informację o prowadzeniu wrogiej

²² Wydział II zajmował się zabezpieczeniem kontrwywiadowczym; Wydział IIIA ochraniał operacyjnie gospodarkę, w grudniu 1981 r. przemianowany został na Wydział V; Wydział IV interesował się operacyjnie Kościołem katolickim oraz innymi wyznaniem, zabezpieczał sektor rolno-spożywczy gospodarki; od 1985 r. zadania operacyjnej ochrony gospodarki żywnościowej, rolnej i leśnej przejął nowo utworzony Wydział VI; Wydział „B” odpowiadał za obserwację zewnętrzną. Szerzej zob. *Aparat bezpieczeństwa w Polsce...*, t. III, s. 43–48.

²³ *Zarządzenie nr 006/70...*, s. 135–136; AIPN Bi, 0044/324/1, R. Mierczański, S. Nowakowski, D. Orzechowski, Z. Wesołowski, „Omówienie instrukcji o pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa resortu spraw wewnętrznych (pomocniczy materiał do szkolenia)”, Warszawa 1970, s. 88–90; F. Musiał, *op. cit.*, s. 242–244. W instrukcji z 1989 r. zmieniły się w stosunku do poprzednich zapisy dotyczące powodów wszczęcia sprawy sprawdzenia operacyjnego (SSO). Wszczynano ją w sytuacji prawdopodobnego zagrożenia „interesów politycznych, gospodarczych lub bezpieczeństwa państwa”, a także „ze względu na ważne potrzeby operacyjne”. Zob. *Zarządzenie nr 00102/89 ministra spraw wewnętrznych...*, s. 152.

działalności przez figuranta, należało dążyć do ograniczenia możliwości jego działania, np. poprzez przeprowadzenie rozmowy ostrzegawczej. W tym przypadku następowało zakończenie prowadzenia kwestionariusza ewidencyjnego, a wszczynano sprawę operacyjnego rozpracowania²⁴.

Zgodnie z instrukcją z 1970 r. sprawę operacyjnego rozpracowania zakładano, gdy „dana osoba (grupa osób) przygotowuje lub prowadzi wrogą działalność i zachodzi potrzeba rozpoznania form, metod, kierunku i zakresu działalności przestępczej oraz uzyskania dowodów tej działalności”²⁵. Istotnym elementem tej kategorii sprawy było wykorzystanie wszelkich metod oraz dostępnych środków pracy operacyjnej, a więc była najbardziej rozbudowaną jej formą. Zgromadzone materiały mogły być wykorzystane w ewentualnym procesie karnym. Rangę sprawy operacyjnego rozpracowania podnosił fakt, że wniosek o jej rozpoczęcie zatwierdzał na szczeblu centralnym MSW dyrektor departamentu, a na regionalnym zastępca komendanta wojewódzkiego MO/szef WUSW ds. SB²⁶.

Z analizy zawartości j.a. wynika, że dokumentacja wytworzona przez pion III SB spełnia podstawowe kryteria typowych akt operacyjnych. Zawartość poszytów wszystkich kategorii spraw prowadzonych przez Wydział III KW MO/WUSW w Suwałkach jest niemal jednakowa. Każdy dokument ma rozmieszczone w określonym układzie charakterystyczne i ściśle sformalizowane elementy.

W większości przypadków układ akt jest dwuczęściowy. W części pierwszej jednostka posiada spis zawartości, czyli listę znajdujących się w niej dokumentów. Umożliwia to zbadanie, jaka partia materiału archiwalnego została wybrakowana w obrębie jednostki. Analiza akt wykazała, że dokumenty w poszczególnych teczkach ułożone zostały zgodnie ze spisami zawartości, przeważnie chronologicznie. W dalszej kolejności w tezcze możemy znaleźć kartę kontrolną zawierającą wykaz osób, które zapoznały się z zawartością j.a., wykaz wykorzystanych osobowych źródeł informacji oraz spis kontaktów figuranta.

Ponadto dokumentacja zawiera zatwierdzony przez przełożonego wniosek o wszczęcie sprawy oraz kwestionariusz osoby rozpracowywanej lub sprawdzanej. Kwestionariusz ma postać gotowego do wypełnienia formularza, w którym szczegółowo identyfikowano: personalia figuranta, narodowość, obywatelstwo, rysopis, wykształcenie, zawód, informacje o odbyciu służby wojskowej, miejsca pracy, adresy zamieszkania, miejsce pracy współmałżonka, dane dotyczące bliższej rodziny zamieszkałej w kraju i za granicą, działalność figuranta w organizacjach politycznych, społecznych, kulturalnych i religijnych. Ponadto odnotowywano wyjazdy zagraniczne, znajomość języków

²⁴ *Zarządzenie nr 006/70...*, s. 136–137; AIPN Bi, 0044/324/1, R. Mierczański, S. Nowakowski, D. Orzechowski, Z. Wesołowski, „Omówienie instrukcji o pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa resortu spraw wewnętrznych (pomocniczy materiał do szkolenia)”, Warszawa 1970, s. 100–101; F. Musiał, *op. cit.*, s. 249–250. W 1989 r. w miejsce KE wprowadzono sprawę profilaktyki operacyjnej. Zakładano ją na osoby, które wymagały „stałej lub okresowej kontroli albo ochrony w celu zapobieżenia ewentualnym działaniom zagrażającym interesom politycznym, gospodarczym lub bezpieczeństwu państwa”. Zob. *Zarządzenie nr 00102/89 ministra spraw wewnętrznych...*, s. 153.

²⁵ *Zarządzenie nr 006/70...*, s. 136.

²⁶ AIPN Bi, 0044/324/1, R. Mierczański, S. Nowakowski, D. Orzechowski, Z. Wesołowski, „Omówienie instrukcji o pracy operacyjnej Służby Bezpieczeństwa resortu spraw wewnętrznych (pomocniczy materiał do szkolenia)”, Warszawa 1970, s. 90–94; F. Musiał, *op. cit.*, s. 244–248.

obcych, zainteresowania, cechy osobowości, stan majątkowy, nagrody i odznaczenia. Celem omawianej ankiety było wszechstronne sprawdzenie przeszłości figuranta. Charakterystyka dostarczała także informacji, czy osoba inwigilowana była w przeszłości rozpracowywana lub zwerbowana do współpracy z SB.

Jednostki archiwalne zawierają także streszczenia spraw i plany operacyjne, w których możemy znaleźć analizy sytuacji operacyjnej, cel i kierunki pracy, planowane do wykorzystania środki, formy, metody, oceny efektywności dotychczasowych działań oraz terminy wykonania poszczególnych przedsięwzięć. W planach umieszczone są także informacje dotyczące zakresu współdziałania wydziału z innymi jednostkami i instytucjami pozaresortowymi. Kolejnymi dokumentami są wnioski o zakończenie oraz złożenie sprawy do archiwum, które zawierają wiadomości na temat przyczyn jej zamknięcia.

Wszelkie użyteczne informacje uzyskane drogą operacyjną dokumentowane były przez funkcjonariuszy w formie meldunków przekazywanych do Departamentu III²⁷. Znajdujemy je w każdej j.a. niezależnie od rodzaju prowadzonej sprawy. Zgodnie z instrukcją dotyczącą zasad pracy informacyjnej pionu III z dnia 23 maja 1985 r. funkcjonowały dwie kategorie uzyskanych informacji. Jako pierwszą wymieniano informację systemową. Zaliczano do niej meldunki o założeniu sprawy, w których znaleźć można wiadomości o faktach będących powodem prowadzenia dokumentacji oraz uzupełnienia do meldunków, które posiadają dane w zakresie nowych ustaleń, planowanych i zrealizowanych działań, ich efektów czy też sposobu zakończenia sprawy. W omawianych aktach są to najczęściej meldunki. Do kategorii informacji systemowej instrukcja zalicza także meldunek sygnałny, który zawierał istotne – z punktu widzenia SB – wstępne dane uzyskane w ramach spraw obiektowych, niedające jednak podstaw do założenia odrębnej sprawy operacyjnej²⁸.

Drugą kategorię wiadomości przekazywanych do Departamentu III stanowiły informacje pozasystemowe. Do tej grupy należały m.in. informacje sytuacyjne, które mają postać dokumentów zawierających dane dotyczące opinii społecznych, nastrojów i komentarzy o aktualnych wydarzeniach społeczno-politycznych i gospodarczych kraju (np. podwyżki cen, wybory, obchody rocznic wydarzeń grudniowych 1970 r., reakcje na wprowadzenie stanu wojennego). Do tej kategorii instrukcja zalicza także informacje problemowe. Są to dokumenty dotyczące działalności osoby (grupy osób) czy środowiska będącego w zainteresowaniu SB, a także oceny stanu bezpieczeństwa na podległym terenie²⁹.

Część pierwsza meldunku operacyjnego najczęściej ma postać gotowej, drukowanej tabeli, zawierającej rubryki do wypełnienia. Wyszczególnia ona następujące informacje: identyfikator meldunku, nadawcę, datę, numer rejestracyjny sprawy w Wydziale/Biu-rze „C”, dane osobowe inspektora operacyjnego, dane dotyczące zagadnienia, obiektu, resortu czy środowiska, którego sprawa dotyczy. Następnie wymienia kategorię źródła, które przekazało informację operacyjną. Kolejnym elementem tej części meldunku, ważnym z punktu widzenia historyka, jest ocena wiarygodności źródła i informacji przez SB. Pisano np. „źródło stałe, wiarygodne, przypadkowe” bądź „doraźne”, informacja „potwierdzona, niepotwierdzona”, „wiarygodna”. W rubryce znajdują się także dane

²⁷ AIPN Sz, 0012/373/64, Zarządzenie nr 003/85, k. 37–38.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ *Ibidem*, k. 37v.

dotyczące zastosowanych form, środków oraz metod w pracy operacyjnej. Kolejnymi elementami są: sposób wykorzystania meldunku oraz zakończenia sprawy, a także nazwisko i imię oraz numer osoby (osób) rejestrowanej w Wydziale (Biurze) „C” do danego „zagrożenia”.

Część drugą meldunku operacyjnego stanowi rozbudowany opis słowny wiadomości znajdujących się w części pierwszej. Ten element dokumentu zawierał zwięzłą informację o „wrogim fakcie” czy działalności figuranta. W treści meldunków podawano przyczyny, rozmiary i skutki opisywanych zjawisk oraz wskazywano osoby odpowiedzialne za zdarzenie. Zgodnie z formalnymi wymogami zawartymi w instrukcji dokument zawierał stopień, nazwisko, imię i podpis inspektora sporządzającego informację oraz akceptację (pieczęć i podpis) naczelnika wydziału III, szefa lub zastępcy szefa WUSW bądź szefa jednostki terenowej podlegającej WUSW³⁰.

Część druga j.a. zawiera dokumentację charakteryzującą działalność osoby inwigilowanej. Zgodnie z formalnymi wymogami dokumentację zgromadzoną w toku działań operacyjnych stanowią m.in. wyciągi z donosów OZI lub oryginały notatek z uzyskanych od TW informacji ustnych, raporty i komunikaty z obserwacji Biura (Wydziału) „B”, analizy inwigilowanej korespondencji, wyniki ekspertyz, opinie biegłych lub specjalistów dotyczące określonego zjawiska. W aktach kompletowano również korespondencję z innymi jednostkami organizacyjnymi SB oraz wyniki sprawdzeń w kartotekach i rejestrach Biura (Wydziału) „C”. Dokumentacja zawiera także notatki służbowe funkcjonariuszy z przeprowadzonych rozmów operacyjnych z ewentualnymi świadkami czynu uznanego przez SB za wrogi, zobowiązania do zachowania w ścisłej tajemnicy faktu rozmowy i jej treści, notatki służbowe z przeprowadzonych rozmów ostrzegawczych z figurantami sprawy, protokoły przeszukania, np. pomieszczeń mieszkalnych osób podejrzanych. Zdarzają się nawet skonfiskowane publikacje drugiego obiegu. Poza dokumentacją aktową w j.a. możemy znaleźć także dokumentację obrazową. Składają się na nią, np.: fotografie figurantów, dowody rzeczowe w formie ulotek wykonanych różną techniką druku, zdjęcia napisów antypaństwowych umieszczonych na ścianach budynków, plany zasadzek operacyjnych, szkice lub plany miejsc zamieszkania figurantów.

Na początku lub na końcu każdej jednostki umieszczona jest Notatka informacyjna z opracowania pod względem ewidencyjno-operacyjnym i archiwalnym akt sprawy. Wysszczególnione są w niej rodzaje kart, które zostały wypisane na osoby przechodzące w sprawie, krótkie streszczenie sprawy, na które składały się takie informacje jak: rodzaj sprawy operacyjnej, daty prowadzenia sprawy, jednostka organizacyjna, która prowadziła sprawę.

W trakcie prac porządkowych przeprowadzonych w OBUiAD w Białymstoku stwierdzono ślady brakowania dokumentacji w obrębie j.a. złożonych przez funkcjonariuszy SB do archiwum. Zaledwie w kilkunastu jednostkach odnotowano przypadki, w których spisy zawartości nie odzwierciedlały stanu faktycznego³¹. Taki stan zachowania dokumentacji dobrze pokazuje sposób podejmowania decyzji, planowanie oraz realizację określonych zadań w prowadzonej sprawie. Brakowano również całe teczki spraw.

³⁰ AIPN Bi, 0062/91, A. Peptoński, „Praca operacyjna Departamentu III MSW”, Warszawa 1985, s. 8–10.

³¹ AIPN Bi, 06/256, SOS krypt. „Mosty”; AIPN Bi, 06/719/1–2, KE krypt. „Klara”.

Przykładem tego typu działań jest m.in. SOR krypt. „Kres” dotycząca działalności Regionalnej Komisji Wykonawczej NSZZ „S” Regionu Pojezierze. Kontrolą operacyjną objęto 95 osób, wykorzystano 66 TW, dokonano 25 przeszukań, przeprowadzono 2 kombinacje operacyjne. Pomimo że sprawę w 1988 r. uznawano za priorytetową, dokumentacja operacyjna nie została zachowana³².

Wygląd zewnętrzny akt operacyjnych o dawnej sygnaturze II wytworzonych przez KW MO/WUSW w Suwałkach jest niemal jednakowy. Badaną dokumentację stanowią posyty formatu A4. Zdecydowana większość akt posiada charakterystyczną dla tego typu spraw miękką obwolutę koloru niebieskiego lub zielonego. Część jednostek archiwalnych została dodatkowo zabezpieczona przed uszkodzeniem sztywną, szarą okładką tekturową.

Na obwolutach akt umieszczone są następujące informacje: nazwa jednostki organizacyjnej, która wytworzyła akta, sygnatura kancelaryjna, oznaczenie tajności dokumentacji, napis informujący o kategorii sprawy oraz jej kryptonim, liczba tomów, numer ewidencyjny, pod którym sprawa została zarejestrowana w dzienniku rejestracyjnym, numer archiwalny, pod którym sprawa została zarejestrowana w inwentarzu archiwalnym, kategoria akt określająca czas przechowywania dokumentacji w archiwum, rok brakovania materiałów, daty skrajne prowadzenia sprawy oraz aktualna sygnatura akt nadana w białostockim oddziale IPN. Objętość poszczególnych jednostek archiwalnych mieści się w granicach od 1 do 3 centymetrów. Większość spraw skompletowana jest w jednym tomie akt. Zdarzają się także jednostki dwu- lub nawet trzytomowe.

Analiza zarówno struktury wewnętrznej, jak i zewnętrznej archiwaliów pozwala stwierdzić, że dokumentowanie czynności operacyjnych odbywało się według zasad zawartych w instrukcjach kancelaryjnych lub instrukcjach obiegu informacji.

Omawiane w niniejszej pracy akta operacyjne zgromadzone w zasobie archiwalnym białostockiego oddziału IPN stanowią niezwykle zróżnicowany pod względem merytorycznym materiał źródłowy. Zachowaną dokumentację należy podzielić na kategorie, których tematyka pokrywa się z zadaniami wykonywanymi przez pion III MSW w latach 1975–1989. Wśród spraw operacyjnych zdecydowanie przeważają materiały o charakterze politycznym wytworzone w wyniku inwigilacji mieszkańców województwa suwalskiego, których podejrzewano o negatywny stosunek do władzy komunistycznej. Stanowią one około 67 proc. zachowanej dokumentacji. Druga grupa dotyczy zagadnień szeroko pojętej ochrony gospodarki narodowej.

Wytwarzanie akt operacyjnych o charakterze politycznym w badanym zakresie chronologicznym należałoby podzielić na dwa etapy, których datą graniczną jest powstanie w 1980 r. NSZZ „Solidarność”. Z badań Tomasza Danileckiego i Marcina Zwolskiego wynika, że w połowie lat siedemdziesiątych XX w. w województwie suwalskim nie wykształciły się sformalizowane struktury opozycyjne. Wszelkie wystąpienia miały charakter indywidualny i odnosiły się przeważnie do złej sytuacji gospodarczej kraju lub nawiązywały do wydarzeń czerwcowych 1976 r. Działalność antysystemową prowadziły nieliczne osoby, które miały kontakt z członkami powstałego w 1976 r. KOR lub też

³² Sprawę prowadzono od 1 IV 1986 r. do 19 VIII 1989 r. Materiały 28 VIII 1989 r. przekazano do archiwum. Powyższą informację uzyskano z Referatu Ewidencji OBUiAD w Białymstoku – odpowiedź na zapytanie BUBi III–5515–2(6)/10; AIPN Bi, 0044/312, Protokół kontroli kompleksowej pracy Wydziału III WUSW w Suwałkach, 22 IX 1988 r., k. 57.

utworzonego w 1977 r. ROPCiO. Dzięki temu angażowały się w kolportaż niezależnych wydawnictw sygnowanych przez te organizacje³³. Wydarzenia sierpniowe 1980 r. zaktywizowały rozproszone środowiska opozycyjne w województwie. W wyniku scalenia dwóch konkurujących ze sobą Międzyzakładowych Komitetów Założycielskich w Giżycku i Suwałkach powstał w lutym 1981 r. MKZ NSZZ „Solidarność” Region Pojezierze³⁴. Lokalni działacze opozycji decyzję o zjednoczeniu zaakceptowali dopiero w kwietniu 1981 r. Zdaniem funkcjonariuszy SB to osoby zaangażowane w działalność niezależnych związków zawodowych aktywizowały politycznie mieszkańców województwa i to pod tym kątem po 1980 r. opracowywano sylwetki figurantów³⁵.

W omawianym okresie wyodrębniono grupę materiałów określanych w żargonie funkcjonariuszy mianem „wrogiej propagandy”. Zachowane dokumenty ukazują działania operacyjne podejmowane wobec zwykłych obywateli w celu ujawnienia autorów paszkwili i niepoehlebnych komentarzy w stosunku do bieżącej polityki partii i rządu, a także wszelkich przejawów aktywności opozycyjnej w województwie³⁶. Akta operacyjne ilustrują przypadki ujawniania autorów anonimów i listów z pogróżkami do działaczy partyjnych³⁷. Zachowały się także j.a., które obrazują nieufny stosunek SB do osób utrzymujących kontakty korespondencyjne ze środowiskami emigracyjnymi w krajach kapitalistycznych, Radiem Wolna Europa czy paryską „Kulturą”. Figurantom zarzucano, że są źródłem prozachodnich poglądów i negatywnych wypowiedzi dotyczących aktualnej sytuacji w PRL³⁸.

Resort starał się zneutralizować zaistniałe zagrożenia i przeciwdziałać rozpowszechnianiu propagandy na szersze kręgi społeczeństwa. Podczas kwerendy archiwalnej zwrócono szczególną uwagę na bogatą dokumentację aktową (48 j.a.), która odnosi się do tematyki kolportażu ulotek i wydawnictw drugiego obiegu na terenie województwa. Działalność ta była jedną z form oporu lokalnej społeczności przeciwko polityce prowadzonej przez władze komunistyczne. Archiwalia ilustrują przypadki operacyjnego rozpracowania osób uczestniczących w dostarczaniu ulotek, nielegalnej prasy i książek

³³ M. Zwolski, *NSZZ „Solidarność” Region Pojezierze* [w:] *NSZZ „Solidarność” 1980–1989*, t. V: *Polska środkowo-wschodnia*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra, Warszawa 2010, s. 111; T. Danilecki, M. Zwolski, *Opozycja przedsierpniowa (1975–1980) w województwie białostockim, łomżyńskim i suwalskim* [w:] *Opozycja 1975–1980*, red. Ł. Kamiński, G. Waligóra (maszynopis).

³⁴ M. Zwolski, *NSZZ „Solidarność” Region Pojezierze* [w:] *NSZZ „Solidarność”...*, s. 122–124.

³⁵ SB w stosunku do opozycji prowadziła wiele spraw obiektowych. Po powstaniu NSZZ „S” działalność SB poszerzyła się o inwigilację struktur związku. Rozpoznaniem objęto także MKZ w Giżycku i Suwałkach. Szerzej zob. J. Schabiński, *Inwigilacja NSZZ „Solidarność” w województwie suwalskim w pierwszym okresie działalności – sposoby, cele, działania, kolportaż informacji*, „Rocznik Augustowski-Suwalski” 2008, t. 8, s. 121–130; M. Zwolski, *NSZZ „Solidarność” Region Pojezierze* [w:] *NSZZ „Solidarność”...*, s. 115, 119.

³⁶ AIPN Bi, 06/19; AIPN Bi, 06/34; AIPN Bi, 06/46; AIPN Bi, 06/66; AIPN Bi, 06/68; AIPN Bi, 06/85; AIPN Bi, 06/88; AIPN Bi, 06/95; AIPN Bi, 06/108; AIPN Bi, 06/109; AIPN Bi, 06/115; AIPN Bi, 06/116; AIPN Bi, 06/125; AIPN Bi, 06/133; AIPN Bi, 06/136; AIPN Bi, 06/137; AIPN Bi, 06/141; AIPN Bi, 06/147; AIPN Bi, 06/151; AIPN Bi, 06/158; AIPN Bi, 06/164; AIPN Bi, 06/174; AIPN Bi, 06/189; AIPN Bi, 06/196; AIPN Bi, 06/243; AIPN Bi, 06/264; AIPN Bi, 06/272; AIPN Bi, 06/275; AIPN Bi, 06/288; AIPN Bi, 06/304; AIPN Bi, 06/310/1–2; AIPN Bi, 06/322; AIPN Bi, 06/403; AIPN Bi, 06/487; AIPN Bi, 06/492; AIPN Bi, 06/583; AIPN Bi, 06/658; AIPN Bi, 036/1.

³⁷ AIPN Bi, 06/66; AIPN Bi, 06/95; AIPN Bi, 06/196; AIPN Bi, 06/304; AIPN Bi, 06/322; AIPN Bi, 06/487.

³⁸ AIPN Bi, 06/46; AIPN Bi, 06/147; AIPN Bi, 06/151; AIPN Bi, 06/158; AIPN Bi, 06/253.

na teren województwa suwalskiego z Warszawy, Gdańska oraz innych ośrodków skupiających działaczy opozycyjnych ze środowisk związanych z KOR, ROPCiO czy też SKS. Ulotki zawierały oświadczenia wspomnianych wyżej organizacji, treści nawiązujące do wydarzeń grudniowych 1970 r., przedstawiały warunki pobytu internowanych w ośrodkach odosobnienia, krytykowały zasadność wprowadzenia stanu wojennego, zawierały apele o zapalenie świeczek w dniu 13 każdego miesiąca, wyrażały wiarę, że „Solidarność” walczy i zwycięży³⁹. Druki ulotne wzywały do bojkotu organizowanego przez władze pochodu pierwszomajowego i wyborów do rad narodowych, szkalowały organy porządkowe, nawoływały do uczczenia rocznicy wydarzeń Grudnia '70, negocowały wprowadzone przez rząd reformy gospodarcze⁴⁰. Najwięcej zachowanych j.a. stanowią sprawy dotyczące rozrzucania ulotek przez nieznanymi sprawców.

Kolejna grupa archiwaliów dotycząca kolportażu propagandy w formie napisów na ścianach budynków publicznych została ujęta w dziewięciu jednostkach aktowych. Zdecydowana większość, bo aż osiem spraw, dokumentuje działania operacyjne prowadzone w latach osiemdziesiątych⁴¹. Przedstawione w nich antypaństwowe hasła były reakcją środowisk solidarnościowych na wprowadzenie stanu wojennego i aresztowania opozycjonistów⁴². Napisy wzywały także do bojkotu mającego się odbyć w 1987 r. referendum w związku z planowanymi reformami gospodarczymi. Zachowały się archiwalia, w których SB odnotowuje przypadki pisania „wrogich treści” na ścianach budynków w Suwałkach, Augustowie, Ełku, Gołdapi, Pisz, Rucianem-Nidzie oraz Grywałach. Odnaleziono tylko jedno postępowanie dotyczące umieszczenia „nieprawomyślnych” haseł („Wolności i mięsa” oraz „Katyń pomścimy”) przed 1980 r. – pojawiły się w 1979 r. w Giżycku⁴³.

Lektura badanej dokumentacji pozwoliła na wyodrębnienie grupy spraw (29 j.a.) dotyczących inwigilacji środowisk oświatowych i uczniowskich. Funkcjonariusze SB skrupulatnie odnotowywali każdą próbę powołania związków skupiających młodzież szkół średnich, która również angażowała się w wydawanie własnych pism lub kolportaż ulotek oraz organizowanie manifestacji patriotycznych w rocznice świąt nieuznawanych przez

³⁹ Struktury podziemnej „Solidarności” w Polsce północno-wschodniej w okresie stanu wojennego były słabo rozwinięte, dlatego sprzeciw starano się wyrażać w mniej otwarty sposób. Najwięcej osób w regionie internowano w województwie suwalskim – 93, w tym 12 kobiet. W ośrodkach odosobnienia przebywała prawie połowa członków Zarządu Regionu Pojezierze NSZZ „S”. Zob. T. Danilecki, M. Zwolski, *Podlasie i Suwalszczyzna [w:] Stan wojenny w Polsce 1981–1983*, red. A. Dudek, Warszawa 2003, s. 434–448.

⁴⁰ AIPN Bi, 06/77; AIPN Bi, 06/124; AIPN Bi, 06/126; AIPN Bi, 06/135; AIPN Bi, 06/140; AIPN Bi, 06/154; AIPN Bi, 06/162; AIPN Bi, 06/178; AIPN Bi, 06/179; AIPN Bi, 06/208; AIPN Bi, 06/238; AIPN Bi, 06/271; AIPN Bi, 06/279; AIPN Bi, 06/283; AIPN Bi, 06/289; AIPN Bi, 06/293; AIPN Bi, 06/294; AIPN Bi, 06/295; AIPN Bi, 06/297; AIPN Bi, 06/303; AIPN Bi, 06/308; AIPN Bi, 06/309; AIPN Bi, 06/314/1–2; AIPN Bi, 06/320; AIPN Bi, 06/368; AIPN Bi, 06/370; AIPN Bi, 06/393; AIPN Bi, 06/423; AIPN Bi, 06/435; AIPN Bi, 06/436; AIPN Bi, 06/437; AIPN Bi, 06/440; AIPN Bi, 06/445; AIPN Bi, 06/455; AIPN Bi, 06/456; AIPN Bi, 06/485; AIPN Bi, 06/486; AIPN Bi, 06/495; AIPN Bi, 06/497; AIPN Bi, 06/525; AIPN Bi, 06/527; AIPN Bi, 06/542; AIPN Bi, 06/648; AIPN Bi, 06/671; AIPN Bi, 06/682; AIPN Bi, 06/684; AIPN Bi, 06/704; AIPN Bi, 06/731.

⁴¹ AIPN Bi, 06/244; AIPN Bi, 06/276; AIPN Bi, 06/307; AIPN Bi, 06/317; AIPN Bi, 06/402; AIPN Bi, 06/526; AIPN Bi, 06/537; AIPN Bi, 06/656.

⁴² Szerzej na ten temat zob. M. Zwolski, *Represje władz wobec NSZZ „Solidarność” Regionu „Pojezierze” w stanie wojennym*, „Rocznik Augustowsko-Suwalski” 2006, t. 6, s. 50–51.

⁴³ AIPN Bi, 06/163, SOS krypt. „Malarz”.

władze komunistyczne⁴⁴. Zdaniem SB młodzi ludzie często inspirowani byli przez nauczycieli sympatyzujących z NSZZ „S”. Modelowym przykładem jest sprawa krypt. „Kurier”, dotycząca inwigilacji grupy uczniów z Suwałk redagujących niezależne pismo „Ława”, w którym umieszczano artykuły krytykujące lokalne władze oraz odkłamujące historię. Wydział III KW MO w Suwałkach, rozpoczynając w 1980 r. SOR, ustalił ponadto, że młodzież kolportowała pismo nie tylko we własnej szkole, lecz także w innych placówkach oświatowych na terenie Suwałk, oraz że organizowała wiece w rocznice 11 listopada, 3 maja oraz 17 września, w czasie których składała pod pomnikiem Ułanów Grochowskich w Suwałkach wieńce z napisem „Oświęcim – Katyń – Dachau – Workuta. Młodzi Polacy 17 IX 1981”⁴⁵.

Szczególony nacisk pion III kładł na odstępstwa ideologiczne wśród nauczycieli. Jako kształtujący światopogląd wychowawcy młodzieży nie mogli sobie pozwolić na krytykę ustroju⁴⁶. Z przeanalizowanego zasobu aktowego wynika, że funkcjonariusze SB natychmiast reagowali i przeprowadzali rozmowy ostrzegawcze. Sposób działania resortu możemy zauważyć w sprawie krypt. „Krytyk”. Wszczęto ją w wyniku propagowania przez nauczyciela z Zespołu Szkół Zawodowych w Suwałkach „wrogich poglądów skierowanych przeciwko linii politycznej partii i rządu. Zarzucał członkom partii i osobom sprawującym władzę nieuczciwość i dorobkiewiczostwo. Negował współpracę ze Związkiem Radzieckim. Gloryfikował ustroj kapitalistyczny oraz politykę USA w stosunku do Polski i całego obozu socjalistycznego”⁴⁷. W rozmowach profilaktyczno-ostrzegawczych z figurantem SB zwróciła uwagę na konsekwencje, które groziły mu w wypadku kontynuowania tej działalności. Po dziesięciu miesiącach kontroli sprawę zakończono z powodu zaniechania przez obserwowanego wygłaszania wrogich poglądów.

W działaniach resortu wszystkie wymienione wyżej grupy akt po 1980 r. zyskały wspólny mianownik, jakim była działalność NSZZ „Solidarność”. Zdaniem funkcjonariuszy SB członkowie opozycyjnego związku nie tylko angażowali się w kolportaż „wrogiej propagandy”, lecz także byli inspiratorami i organizatorami strajków podejmowanych w regionie. Zachowane akta pokazują, że szczególnie po wprowadzeniu stanu wojennego i delegalizacji „Solidarności” odnotowywano próby reaktywacji struktur związku w zakładach pracy i organizowanie tajnych spotkań byłych członków i sympatyków. Sprawy operacyjne zakładano osobom ostentacyjnie obchodzącym rocznice wydarzeń patriotycznych. SB usiłowała wzmocnić nadzór nad osobami kontaktującymi się z działaczami spoza

⁴⁴ AIPN Bi, 06/154; AIPN Bi, 06/253; AIPN Bi, 06/281/1–3; AIPN Bi, 06/319; AIPN Bi, 06/321; AIPN Bi, 06/395; AIPN Bi, 06/483; AIPN Bi, 06/495; AIPN Bi, 06/651; AIPN Bi, 06/671; AIPN Bi, 06/731. Szerzej zob. J. Schabiński, K. Sychowicz, *Marzenia o orle w koronie. Nauczyciele i młodzież Polski północno-wschodniej wobec władzy w latach 1980–1986*, Białystok 2004, s. 21.

⁴⁵ AIPN Bi, 06/281/3, Meldunek operacyjny, 17 VIII 1982 r., k. 11–11a. Szerzej na temat „Ławy” zob. J. Schabiński, „Ława” – *niezależne pismo młodzieży suwalskiej 1980–1981*, „Rocznik Augustowsko-Suwalski” 2005, t. 5, s. 163–170; M. Zwolski, *Ława [w:] Encyklopedia Solidarności. Opozycja w PRL 1976–1989*, t. I, Warszawa 2010, s. 255–256.

⁴⁶ AIPN Bi, 06/165; AIPN Bi, 06/247; AIPN Bi, 06/254; AIPN Bi, 06/274/1–2; AIPN Bi, 06/288; AIPN Bi, 06/290; AIPN Bi, 06/300; AIPN Bi, 06/329; AIPN Bi, 06/400; AIPN Bi, 06/458; AIPN Bi, 06/492; AIPN Bi, 06/493; AIPN Bi, 06/586; AIPN Bi, 06/596; AIPN Bi, 06/693; AIPN Bi, 06/720.

⁴⁷ AIPN Bi, 06/596, Meldunek o zakończeniu sprawy nr 39/87, 23 III 1987 r., k. 19–19v.

⁴⁸ AIPN Bi, 06/256; AIPN Bi, 06/258; AIPN Bi, 06/290; AIPN Bi, 06/300; AIPN Bi, 06/329; AIPN Bi, 06/341; AIPN Bi, 06/386; AIPN Bi, 06/398; AIPN Bi, 06/476; AIPN Bi, 06/493; AIPN Bi,

regionu⁴⁸. Przykładem akt z tego okresu jest sprawa krypt. „Bury”, założona w 1987 r. Figurant prowadził aktywną działalność jako członek „Solidarności” w latach 1980–1981, był przewodniczącym związku pracowników oświaty, uczestniczył w posiedzeniach NSZZ „S” Regionu Pojezierze. W 1987 r. w wyniku pracy operacyjnej SB ustaliła, że wznowił pracę na rzecz zakonspirowanych struktur związku. Odbył wiele spotkań z byłymi działaczami „Solidarności”, podczas których otrzymał do rozkolportowania egzemplarze nielegalnego czasopisma „Kres”. Dodatkowo obciążała go konspiracyjna działalność w NSZ, za co w 1945 r. został skazany na pięć lat więzienia. Ponadto, za negatywny stosunek do ustroju PRL w latach 1970–1974 SB prowadziła wobec niego kwestionariusz ewidencyjny⁴⁹.

Przez cały okres istnienia PRL organy bezpieczeństwa państwa prowadziły nadzór nad mniejszościami narodowymi na terenie kraju. Społeczeństwo województwa suwalskiego było zróżnicowane pod względem narodowościowym. Region ten oprócz ludności polskiej zamieszkiwały mniejszości: ukraińska – licząca około 12 tys. osób, i litewska – licząca około 10 tys. osób⁵⁰. Wśród dokumentacji wytworzonej przez pion III odnaleziono niewielką grupę akt odnoszących się do tematyki rozpracowania figurantów z wyżej wymienionych środowisk. W zasobie odnotowano 17 spraw dotyczących mniejszości litewskiej⁵¹, natomiast 6 j.a. obejmuje mniejszość ukraińską⁵². Zachowane materiały ukazują działania operacyjne zmierzające do kontroli publikacji dotyczących kwestii narodowościowej Litwinów i Ukraińców. Udokumentowane są przypadki kolportażu literatury i wydawnictw uznawanych przez SB za nacjonalistyczne. Archiwalia obrazują pracę operacyjną podejmowaną w stosunku do osób utrzymujących kontakty z byłymi członkami OUN i UPA. SB zwracała baczna uwagę na wszelkie dążenia do zachowania odrębności narodowościowej, np. kultywowania języka i tradycji. Funkcjonariusze prowadzili rozpoznania dotyczące kontaktów z nacjonalistycznymi ośrodkami emigracyjnymi na Zachodzie, które często udzielały pomocy finansowej stowarzyszeniom i młodzieży pochodzącej ze środowisk mniejszościowych. Ciekawym przykładem jest KE krypt. „Zita”. Profilaktyczną kontrolą objęto figurantkę, która latem 1979 r. uczestniczyła w Światowym Kongresie Młodzieży Litewskiej w RFN, gdzie nawiązała kontakty z głównymi działaczami Światowego Związku Młodzieży. SB ustaliła, że po zakończeniu kongresu utrzymywała ona na terenie Puńska kontakty z uczestnikami tej imprezy. Celem założonej sprawy było rozpoznanie charakteru tych spotkań i zamierzeń figurantki odnośnie do dalszych jej kontaktów z ośrodkami nacjonalistycz-

06/559; AIPN Bi, 06/584; AIPN Bi, 06/586; AIPN Bi, 06/588; AIPN Bi, 06/607; AIPN Bi, 06/698; AIPN Bi, 06/707; AIPN Bi, 06/712; AIPN Bi, 06/716; AIPN Bi, 06/719/1–2.

⁴⁹ AIPN Bi, 06/716, Meldunek końcowy nr 230/89, 23 VIII 1989 r., k. 31–33.

⁵⁰ Ludność ukraińska, która została przesiedlona z Rzeszowszczyzny i Lubelszczyzny w ramach akcji „Wisła”, zamieszkiwała gminy: Węgorzewo, Budry, Kruklanki, Banie Mazurskie, Pozezdrze. Ludność narodowości litewskiej mieszkała w północno-wschodniej części województwa, w gminach: Puńsk, Szypliszki, Sejny, Giby. Zob. *Województwo suwalskie. Przeszłość, teraźniejszość, perspektywy*, red. J. Kopiał, Suwałki 1995, s. 177.

⁵¹ AIPN Bi, 06/1; AIPN Bi, 06/55; AIPN Bi, 06/79/1–2; AIPN Bi, 06/139; AIPN Bi, 06/142; AIPN Bi, 06/143; AIPN Bi, 06/167; AIPN Bi, 06/171; AIPN Bi, 06/176; AIPN Bi, 06/246; AIPN Bi, 06/291; AIPN Bi, 06/312; AIPN Bi, 06/382; AIPN Bi, 06/411; AIPN Bi, 06/545; AIPN Bi, 06/557; AIPN Bi, 06/713.

⁵² AIPN Bi, 06/33; AIPN Bi, 06/118; AIPN Bi, 06/130; AIPN Bi, 06/197; AIPN Bi, 06/632; AIPN Bi, 06/714.

nymi na Zachodzie. Kontrola operacyjna, w której przeprowadzono perlustrację korespondencji oraz wykorzystano czterech TW, zakończyła się w marcu 1981 r. Kobieta z obawy przed nieprzyjemnościami ze strony SB nie angażowała się w dalszą działalność o charakterze politycznym⁵³.

W białostockim zasobie odnaleziono dodatkowo jeden KE, który dotyczył działalności proniemieckiej w województwie suwalskim. Założono go w celu udokumentowania wrogich wypowiedzi figuranta skierowanych przeciwko narodowi polskiemu⁵⁴. Natrafiono również na akta, które świadczą o inwigilacji osoby utrzymującej kontakty z „osrodkami nacjonalistycznymi” na Białorusi⁵⁵.

W kręgu zainteresowania aparatu represji znajdowały się także osoby zaangażowane w działalność niepodległościową okresu wojennego i powojennego. Szczególną uwagę poświęcano byłym żołnierzom AK. Osoby te należały do środowisk nazywanych przez funkcjonariuszy resortu „tradycyjnymi”⁵⁶. Pozwoliło to na wyodrębnienie spośród zróżnicowanej tematycznie dokumentacji niewielkiej grupy akt ilustrującej działania operacyjne suwalskiej „bezpieki” wobec byłych żołnierzy podziemia. Podczas kwerendy odnotowano pięć jednostek archiwalnych dotyczących tego zagadnienia⁵⁷.

Według ogólnej oceny naczelnika Wydziału III WUSW w Suwałkach na terenie województwa „środowiska tradycyjne” nie podejmowały działań o charakterze antypaństwowym⁵⁸. Bardzo zróżnicowane zaangażowanie w tej kwestii wykazywano także w innych regionach kraju. Janusz Marszałec tłumaczy to m.in. dotkliwymi represjami aparatu bezpieczeństwa wobec żołnierzy Polskiego Państwa Podziemnego po 1945 r.⁵⁹ Natomiast Tomasz Danilecki i Marcin Zwolski podkreślają, iż szczególnie w województwie suwalskim silna była pamięć o likwidacji podziemia niepodległościowego w obławie augustowskiej w lipcu 1945 r.⁶⁰ Zachowane sprawy operacyjne ilustrują wszelkie przypadki ewentualnych prób integracji kombatantów wokół idei utrwalania historii i etosu Polski Walczącej. Niepokój SB budziły działania zmierzające do budowy pomników, odsłaniania tablic pamiątkowych i organizowania mszy ku czci poległych żołnierzy konspiracji niepodległościowej. Kontrolę podlegały osoby zajmujące się pisaniem pamiętników i prac naukowych gloryfikujących AK. Działalność środowisk poakowskich rozpoznawano także pod kątem ewentualnych powiązań z grupami opozycyjnymi województwa suwalskiego. Ciekawym przykładem zachowanej sprawy z końca lat siedemdziesiątych jest kwestionariusz ewidencyjny, w którym zapobiegawczą ochroną objęto

⁵³ AIPN Bi, 06/246, Meldunek operacyjny, 23 III 1981 r., k. 28–29.

⁵⁴ AIPN Bi, 06/39, KE krypt. „Rewizjonista”.

⁵⁵ AIPN Bi, 06/249, SOS krypt. „Łącznik”.

⁵⁶ Jak podaje J. Marszałec, do grupy tej zaliczono: funkcjonariuszy II Rzeczypospolitej, pracowników Delegatury Rządu na Kraj, uczestników konspiracji wojskowej i politycznej okresu wojennego i powojennego oraz członków młodzieżowych organizacji antykomunistycznych działających do 1956 r. Zob. J. Marszałec, *Na „spotkanie” ludziom z AK. Służba Bezpieczeństwa wobec środowisk akowskich po 1956 roku na Wybrzeżu Gdańskim*, „Pamięć i Sprawiedliwość” 2005, nr 1, s. 272.

⁵⁷ AIPN Bi, 06/67; AIPN Bi, 06/131; AIPN Bi, 06/172; AIPN Bi, 06/241; AIPN Bi, 06/266.

⁵⁸ AIPN Bi, 039/384, Analiza zagrożeń i ocena sytuacji bezpieczeństwa woj. suwalskiego w pionie III za rok 1987, 22 XII 1987 r., k. 12.

⁵⁹ Zdaniem J. Marszałca zależało to także od stopnia zintegrowania byłych żołnierzy konspiracji zbrojnej w danym regionie. Szerzej na temat inwigilacji środowisk wileńskich na Wybrzeżu Gdańskim zob. J. Marszałec, *op. cit.*, s. 271–316.

⁶⁰ T. Danilecki, M. Zwolski, *op. cit.*

byłego żołnierza AK z uwagi na fakt, że dzięki swojej działalności wpływał „na świadomość społeczną poprzez organizowanie imprez nawiązujących do założeń ideowych i tradycji Polski burżuazyjnej”⁶¹. Niepokój SB wzbudziły m.in. kontakty figuranta z byłym komendantem Białostockiego Okręgu AK Władysławem Liniarskim oraz udział w uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej poświęconej żołnierzom konspiracji zbrojnej. W celu rozpoznania zamierzeń figuranta wykorzystano ośmiu TW⁶². Zdaniem SB na zmianę postawy mężczyzny wpłynęło „oddziaływanie wykorzystanych w sprawie osobowych źródeł informacji w kierunku obniżenia jego autorytetu w środowisku, w którym przebywał”, oraz „podejmowanie działań neutralizujących jego zamiary poprzez czynniki polityczne i administracyjne”⁶³.

W latach siedemdziesiątych jednym z istotnych kierunków pracy operacyjnej Wydziału III była ochrona gospodarki narodowej przed wrogią i szkodliwą działalnością. W OBUiAD w Białymstoku zachowała się liczna grupa akt dotycząca nadużyć oraz wszelkich faktów niegospodarności dokonanych przez pracowników zakładów znajdujących się w sferze zainteresowania Wydziału III KW MO/WUSW w Suwałkach. Województwo suwalskie należało do regionu słabo uprzemysłowionego. Ze względu na rolniczy charakter tych terenów wiodącą rolę w gospodarce odgrywał przemysł rolno-spożywczy, drzewno-papierniczy i mineralny⁶⁴. Z analizy akt administracyjnych Wydziału III wynika, że w latach siedemdziesiątych najważniejszymi obiektami gospodarczymi w województwie objętymi operacyjną ochroną były: Zakłady Mięsne w Elku, Zakłady Osprzętu Kablowego A-26 w Elku, Zakłady Sprzętu Elektrogrzejnego „Predom–Farel” w Wilkasach, Przedsiębiorstwo Państwowe Wytwórnia Podkładów Strunobetonowych „Kolbet” w Suwałkach, Zakłady Przemysłu Odzieżowego „Warmia” w Suwałkach, Wytwórnia Chemiczna w Prostkach, węzeł PKP w Elku⁶⁵. Zastanawiający jest fakt, iż zachowało się jedynie sześć spraw dotyczących nieprawidłowości w przedsiębiorstwach uznawanych przez SB pod względem operacyjnym za strategiczne⁶⁶.

Absolutną większość stanowią natomiast dokumentacja odnosząca się do „zjawisk szkodliwych” występujących w mniejszych zakładach województwa. Do grupy tej należą przypadki odzwierciedlające konflikty o podłożu socjalnym pomiędzy załogą a kierownictwem. Odnotowano 12 spraw, w których powodem niezadowolenia pracowników były przeważnie: nieterminowe lub błędnie naliczane zarobki, niesprawiedliwy rozdział premii i awansów, wprowadzanie zawyżonych norm produkcyjnych i pogarszające się warunki socjalno-bytowe w zakładzie⁶⁷. Przykładem może być SOS krypt. „Trzynastka” prowadzona w latach 1977–1978. Przyczyną niezadowolenia załogi Centrali Nasiennej w Suwałkach

⁶¹ AIPN Bi, 06/241, Meldunek operacyjny, 20 XI 1978 r., k. 271–275.

⁶² Materiały administracyjne Wydziału III podają, że w 1982 r. do kontroli „środowisk tradycyjnych” wykorzystywano już tylko dwóch TW. Zob. AIPN Bi, 039/384, Analiza sytuacji i ocena stanu bezpieczeństwa województwa za 1982 r., 30 XII 1982 r., k. 116.

⁶³ AIPN Bi, 06/241, Meldunek operacyjny, 20 XI 1978 r., k. 275.

⁶⁴ *Województwo suwalskie...*, s. 190–193.

⁶⁵ AIPN Bi, 039/384, Plan podstawowych działań operacyjnych Wydziału III KW MO w Suwałkach na 1976 r., 13 X 1975 r., k. 199–200.

⁶⁶ AIPN Bi, 06/38; AIPN Bi, 06/48; AIPN Bi, 06/56; AIPN Bi, 06/98; AIPN Bi, 06/99; AIPN Bi, 06/153.

⁶⁷ AIPN Bi, 06/50; AIPN Bi, 06/54; AIPN Bi, 06/127; AIPN Bi, 06/128; AIPN Bi, 06/145; AIPN Bi, 06/152; AIPN Bi, 06/156; AIPN Bi, 06/157; AIPN Bi, 06/372; AIPN Bi, 06/414; AIPN Bi, 06/448; AIPN Bi, 06/612.

było zaniżenie kwoty 13 pensji. Celem działań operacyjnych miało być niedopuszczenie do przestoju w pracy oraz ustalenie inicjatorów pisania ewentualnych skarg i petycji⁶⁸.

Kolejną grupę spraw o podłożu gospodarczym stanowią postępowania, w których osobowe źródła informacji meldowały o marnotrawieniu środków produkcji, niedbałym realizowaniu inwestycji lub nieefektywnym zarządzaniu w zakładach pracy. Zdaniem władz wymienione nieprawidłowości należało likwidować, gdyż przyczyniały się do spadku wydajności przedsiębiorstw. Zachowało się 21 jednostek aktowych charakteryzujących to zagadnienie⁶⁹.

Funkcjonariusze SB przy każdej poważniejszej awarii technicznej lub pożarze usiłovali wykryć ewentualnych sabotażystów. Działania „bezpieki” można analizować na podstawie 16 spraw operacyjnych⁷⁰. W większości przypadków domniemany sabotaż okazywał się czynem chuligańskim lub zaniedbaniem obowiązków przez pracownika.

Szerokie *spectrum* zainteresowań suwalskiej SB może obrazować dokumentacja aktowa, której nie można zakwalifikować do żadnej z wyżej wymienionych grup. Resort zajmował się sprawami od fałszerstw dokumentacji, nielegalnym produkowaniem i posiadaniem broni, dewastacją budynków, kończąc na zatruciu pokarmowym w stołówce domu pomocy społecznej⁷¹. Odnaleziono 11 jednostek aktowych dotyczących powyższych zagadnień.

Po analizie akt można wnioskować, że głównym zadaniem funkcjonariuszy było ustalenie, czy wykryta w zakładzie nieprawidłowość to wynik wrogiej działalności o podłożu politycznym. W drugiej kolejności ustalano rzeczywiste przyczyny zaistniałego problemu. Sprawy *stricte* kryminalne przekazywano do Wydziału Przepęstw Gospodarczych, Wydziału Śledczego lub informowano odpowiednie władze administracyjne województwa.

Kolejna grupa akt (18 j.a.) odnosi się do zagadnienia związanego z rozpracowaniem środowiska służby zdrowia na terenie województwa suwalskiego⁷². Zachowane materiały archiwalne dotyczą przypadków łapówkarstwa, naruszania etyki lekarskiej, nielegalnej dystrybucji leków. Odnotowywano wszelkie negatywne komentarze na temat nieuregulowanych problemów płacowych, co zdaniem SB przyczyniało się do wzrostu korupcji. Także i w tym środowisku profilaktycznie kontrolowano osoby popierające działalność opozycji antysystemowej. Przykładem tego typu działań jest SOS krypt. „Turysta” założona w marcu 1983 r. na lekarza z etckiego ośrodka zdrowia, który jako były aktywny działacz NSZZ „Solidarność” negatywnie oceniał aktualną sytuację w kraju. Jego wrogi stosunek do stroju politycznego PRL miał zdaniem SB negatywny wpływ na środowisko lekarskie. W wyniku czynności operacyjnych, zakończonych w marcu

⁶⁸ AIPN Bi, 06/127, Meldunek operacyjny, 8 XII 1977 r., k. 6–6v.

⁶⁹ AIPN Bi, 06/4; AIPN Bi, 06/10; AIPN Bi, 06/15; AIPN Bi, 06/36; AIPN Bi, 06/40; AIPN Bi, 06/41; AIPN Bi, 06/52; AIPN Bi, 06/57; AIPN Bi, 06/86; AIPN Bi, 06/89; AIPN Bi, 06/94; AIPN Bi, 06/107; AIPN Bi, 06/112; AIPN Bi, 06/114; AIPN Bi, 06/132; AIPN Bi, 06/134; AIPN Bi, 06/155; AIPN Bi, 06/477; AIPN Bi, 06/479; AIPN Bi, 06/572; AIPN Bi, 06/691.

⁷⁰ AIPN Bi, 06/3; AIPN Bi, 06/11; AIPN Bi, 06/14; AIPN Bi, 06/47; AIPN Bi, 06/69; AIPN Bi, 06/74; AIPN Bi, 06/75; AIPN Bi, 06/93; AIPN Bi, 06/113; AIPN Bi, 06/117; AIPN Bi, 06/122; AIPN Bi, 06/123; AIPN Bi, 06/129; AIPN Bi, 06/138; AIPN Bi, 06/185; AIPN Bi, 06/484.

⁷¹ AIPN Bi, 06/3; AIPN Bi, 06/81; AIPN Bi, 06/175; AIPN Bi, 06/292; AIPN Bi, 06/480; AIPN Bi, 06/489; AIPN Bi, 06/532; AIPN Bi, 06/543; AIPN Bi, 06/629; AIPN Bi, 06/647; AIPN Bi, 06/661.

⁷² AIPN Bi, 06/296; AIPN Bi, 06/318; AIPN Bi, 06/334; AIPN Bi, 06/357; AIPN Bi, 06/373; AIPN Bi, 06/374; AIPN Bi, 06/377; AIPN Bi, 06/433; AIPN Bi, 06/441; AIPN Bi, 06/449; AIPN Bi, 06/459; AIPN Bi, 06/471; AIPN Bi, 06/565; AIPN Bi, 06/615; AIPN Bi, 06/620; AIPN Bi, 06/644; AIPN Bi, 06/706; AIPN Bi, 036/2.

1984 r., przeprowadzono z figurantem rozmowę profilaktyczno-ostrzegawczą oraz wniesiono zastrzeżenie na jego wyjazd zagranicę⁷³.

Scharakteryzowany w niniejszym artykule materiał archiwalny dotyczy tylko niektórych przejawów działalności służb specjalnych PRL w zakresie omówionych powyżej zagadnień. Różnorodność tematyczna spraw operacyjnych pokazuje jednak, że każdy obywatel mógł czuć nad sobą kuratelę SB. Wszelkie przejawy niezadowolenia traktowane były jako atak skierowany przeciwko władzy, który SB konsekwentnie neutralizowała. Oceniając wiarygodność dokumentacji operacyjnej, musimy pamiętać, że odzwierciedla ona jedynie stan wiedzy funkcjonariuszy na temat danego zjawiska. Może zatem zawierać nieścisłości i nieprecyzyjne dane dotyczące badanych faktów. Dlatego należy bezwzględnie konfrontować informacje z innymi rodzajami źródeł.

Omawiana dokumentacja operacyjna daje możliwość analizowania poszczególnych przypadków aktywności SB wobec konkretnych osób wywodzących się ze środowisk i grup społecznych będących w kręgu zainteresowania „bezpieki”. Obrazuje sposoby zdobywania informacji oraz środki i metody stosowane w inwigilacji wobec tych mieszkańców regionu, których działalność uznano za wrogą. Ponadto materiały operacyjne pozwalają na identyfikację funkcjonariuszy zaangażowanych w sprawę, przełożonych zatwierdzających i kontrolujących działania operacyjne oraz pseudonimów informatorów biorących udział w inwigilacji. W aktach odnajdujemy personalia osób, które często nieświadomie przyczyniły się do rozpracowania figuranta. Poddane krytyce naukowej informacje umożliwiają regionalistom zrekonstruowanie aktywności lokalnej społeczności w tzw. opozycji przedsierpniowej w połowie lat siedemdziesiątych ubiegłego wieku, a w dalszej kolejności funkcjonowanie struktur NSZZ „S” na terenie województwa. Archiwalia są także cennym materiałem źródłowym do opracowania biogramów członków opozycji demokratycznej z omawianego terenu. Stanowią też ważne źródło, w oparciu o które można prześledzić nastroje społeczne mieszkańców województwa. Obrazują formy oporu działaczy opozycji, a także zwykłych obywateli w stosunku do ówczesnej polityki prowadzonej przez władzę komunistyczne.

Dodatkowo materiały mogą stać się bazą źródłową do badań nad historią gospodarczą regionu. Na przykład grupa akt dotyczących niegospodarności w zakładach pracy niewątpliwie wzbogaca wiedzę współczesnego historyka na temat zjawisk, które zdaniem SB dezorganizowały gospodarkę PRL w województwie suwalskim. Akta ujawniają charakter kontaktów operacyjnych funkcjonariuszy resortu z kierownictwem i pracownikami zakładów znajdujących się w zainteresowaniu pionu III KW MO/WUSW w Suwałkach. Dokumentacja ukazuje także, jaki był stopień aktywności politycznej załóg przedsiębiorstw ochraniających operacyjnie przez SB.

Scharakteryzowane w niniejszym artykule akta operacyjne stanowią zatem niezwykle cenną bazę źródłową do poznania historii najnowszej regionu północno-wschodniej Polski, a w szczególności działań operacyjnych SB wobec mieszkańców województwa suwalskiego wrogo ustosunkowanych do ówczesnego systemu.

⁷³ AIPN Bi, 06/373, Meldunek operacyjny, 21 III 1984 r., k. 15–15v. Podobny charakter miała SOS krypt. „Szczur”, której figurant, lekarz z elckiego ośrodka zdrowia, w latach osiemdziesiątych „prowadził działalność skierowaną przeciwko linii politycznej partii”. Zob. AIPN Bi, 06/318, Meldunek operacyjny, 25 VI 1983 r., k. 15–16.

5
TAJNE

KOMENDA WOJEWÓDZKA
MILICJI OBYWATELSKIEJ
w Suwałkach
G-III-035/82

MELDUNEK OPERACYJNY

Nr informacji	Nazwa informacji	Treść informacji	Kod informacji
	Identyfikator meldunku	Wypełnia Wydział I Departamentu III	000548/82
01	Nadawca meldunku	WYDZIAŁ III KWMO w SUWAŁKACH	000000
02	Data nadania meldunku	X	070000
03	Nr rejestracyjny „C”		00000000
04	Dane osobowe inspektora operacyjnego	Nazwisko: <u>FABIAŃSKI</u> Imię: <u>ANDRZEJ</u>	identyfikator: 000000
05	Zagrożenie (fakt)	Ulotka antypaństwowa w formie naszytka	00007
06	Zagadnienie		
07	Obiekt		
08	Resort i pion		
09	Środowisko		
10	Data powstania zagrożenia (faktu)	X	
11	Źródło	Rajny współpracownik	
12	Ocena źródła	Staż, udany, dobre	
13	Ocena informacji	potwierdzona	
14	Stosowane formy, środki i metody pracy operacyjnej	rozpracowanie operacyjne wykorzystanie 1 tw.	
	Wydz. nadzorujący	Wypełnia wydział I Departamentu III	
15	Sposób wykorzystania meldunku		
16	Sposób zakończenia sprawy		
17	Nazwisko i imię oraz numery osoby (osób) rejestrowanej w „C” do danego zagrożenia (faktu)		identyfikator

AKTOZNAWSTWO

**Meldunek operacyjny do SOR krypt. „Ulotka”
prowadzonej przez Wydział III KW MO w Suwałkach (AIPN Bi, 06/314, t. 1)**

SŁOWNY OPIS ZAGROŻENIA (FAKTU)

W dniu 25.01.1952 roku tw. pr. "Ważgocia" poinformował, że na tablicach ogłoszeń w Klatkach schodowych bloku nr 12 przy ul. Karłowicza w Susełkach rozklejone są ulotki o treści antykomunistowej. Ulotki wykonane były na papierze formatu A-5 techniką maszynopisu. Wyższa grupa operacyjna oraz funkcjonariusze KBWO Suwałki ujawnili, że ulotki zostały naklejone na budynkach mieszkalnych przy ul. Marksa, Karłowicza, Kaniwicka i Osiedlu II. Ogółem zabezpieczono 16 sztuk ulotek o treściach różnych treściach, dotyczących fałszywych i podburzających informacji o:

- wydarszeniach w kopalniach "Kujak" i "Zianowit",
- warunkach pobytu osób interesowanych w Ośrodkach Odosobnienia,
- strajkach biernych organizowanych przez robotników na terenie zakładów pracy w Polsce.

W trakcie prowadzenia sprawy operacyjnego rozpoznania krypt. "ULOTKI" stwierdzono bieżący dot:

- wytypowania ze środowisk młodzieżowych oraz kręgów byłych członków "Solidarności" osób niezadowolonych z obecnej rzeczywistości, którzy mogli być wykonawcami ulotek,
- przeprowadzenia rozmów operacyjno-sondażowych z wytypowanymi mieszkańcami osiedli, gdzie zostały rozplakowane ulotki,
- rozpoznania operacyjnego grupy redakcyjnej "nielegalnego pisma "Lina",
- ustalenia i ukarania sprawców.

W załączeniu przesyłam 3 egz. o różnych treściach zabezpieczonych ulotek.

MACIEJ
 KW
 Podpis przełożonego
 ppłk. [nieczytelne]

„Z A T W I E R D Z A M”

Suwałki, dnia _____ 19__ r.

Dnia _____ 19__ r.

TAJNE
spec. znaczenia

Nr ewidencyjny _____

W N I O S E K

o wszczęcie sprawy operacyjnego rozpracowania

kryptonim „Ulotka” przeciwko:

1. Mieczysława Kuleporty ur. 1918
(nazwisko i imię)
ur. Ulotka na terenie su Suwałki
(data i miejsce urodzenia)

(miejsce zamieszkania)

(zawód, stanowisko, miejsce pracy)

2. _____ s.(c.)
(nazwisko i imię)

ur. _____
(data i miejsce urodzenia)

(miejsce zamieszkania)

(zawód, stanowisko, miejsce pracy)

3. _____ s.(c.)
(nazwisko i imię)

ur. _____
(data i miejsce urodzenia)

(miejsce zamieszkania)

(zawód, stanowisko, miejsce pracy)

4. _____ s.(c.)
(nazwisko i imię)

ur. _____
(data i miejsce urodzenia)

(miejsce zamieszkania)

(zawód, stanowisko, miejsce pracy)

AKTOZNAWSTWO

Wniosek o wszczęcie SOR krypt. „Ulotka” prowadzonej przez Wydział III KW MO w Suwałkach (AIPN Bi, 06/314, t. 1)

5. _____ s.(C.)
(nazwisko i imię)
ur. _____
(data i miejsce urodzenia)
_____ (miejsce zamieszkania)
_____ (zawód, stanowisko, miejsce pracy)

6. _____ s.(C.)
(nazwisko i imię)
ur. _____
(data i miejsce urodzenia)
_____ (miejsce zamieszkania)
_____ (zawód, stanowisko, miejsce pracy)

7. _____ s.(C.)
(nazwisko i imię)
ur. _____
(data i miejsce urodzenia)
_____ (miejsce zamieszkania)
_____ (zawód, stanowisko, miejsce pracy)

PODSTAWA WSZCZĘCIA SPRAWY *4 kładek selodowych*
na ośrodkach mieszkalniowych i w miejscach
publicznych (na ulicy) rozrzucone
rozrzucone placki o krawędzi brzozi

CEL ROZPRACOWANIA: *Wykalenie środków*
produkcji i halpustem uletek

M. Jankowski, kładek III
KW. MO. Łódź

(*plut. J. Kaminiski*)

107

AKTOZNAWSTWO

" ZATWIERDZAM "

Pisz, dnia 29.07.1983r. 4

29.07.83

TAJNE SPEC. ZNACZENIA
 Sgn. pojedynczy

P L A N

operacyjnych przedsięwzięć do sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. „Nida”

I. Ogólna sytuacja:

W dniu 19.07.1983r. w godzinach rannych na budynku Komitetu Zakładowego PZPR ZPPiW w Rucianem-Kidzie ujawniono w/w napisy:

- "Solidarność żyje i walczy, zwycięży"
- "Kolaboranci szmaty",
- znak "Polki Walczącej"

Ponadto na moście drogowym w Rucianem - Kidzie ujawniono napis "Solidarność" oraz trzy znaki stylizowanej litery "P" połączonej z kotwicą. Powyższe napisy o wysokości ok. 30cm napisano białą kredą.

W dniu 23.07.83r. w godzinach rannych na ścianie pawilonów przy ul. Gałczyńskiego w Rucianem-Kidzie ujawniono zostały napisy wykonane białą kredą o treści:

- "Stan wojenny zniesiony i co się zmieniło"
- "Solidarność nadal nielegalna"
- "Rządy sprawuje junta wojskowa"
- "W więzieniu nadal przebywają członkowie przywódcy związkowi"

Na budynku ZPPiW i sklepie napisy:

- "Solidarność walczy"
- "Solidarność zwycięży"
- "Prasa - PZPR"

oraz znaki : "G" i "Y"

Napisy o podobnej treści ujawniono na budynkach mieszkalnych położonych przy ul. Przemysła Brzozowego, Gałczyńskiego, Kalcjowej oraz na płandeciu samochodu służbowego MO, który był zaparkowany przy ul. Kwiatowej 2. Sposób wykonania w/w napisów świadczy o tym, że osoba lub osoby wykonujące je miały dużą wprawę techniczną.

Plan przedsięwzięć operacyjnych do SOR krypt. „Nida” prowadzonej przez RUSW w Pisz (AIPN Bi, 06/526)

AKTOZNAWSTWO

Sprawcami wykonania w/w napisów mogły być osoby biorące udział w Zlocie Turystów Kolejarzy na Kowaliku k/Rucianego - Nidy. Napis "Solidarność" był wykonany na moście wiodącym bezpośrednio na Kowalik, gdzie odbywał się zlot.

W dniach kiedy wykonano napisy w Rucianem-Nidzie przebywał na czasach Prymas Polski J. Glemb. Prymas codziennie udawał się na plażę i lokalizacja wykonanych napisów były identyczne. Z wykonanych napisów wykonane zostały zdjęcia fotograficzne.

II Cel sprawy

Celem założenia sprawy operacyjnego rozpracowania krypt. "Nida" będzie:

- ustalenie sprawców powyższego czynu,
- wyjaśnienie okoliczności i motywów wrogiego działania,
- przecięcie wrogiej działalności i ewentualne pociągnięcie do odpowiedzialności karnej

III Siły i środki

Dla pełnej realizacji przedsięwzięć w sprawie, planuje się wykorzystać:

- wszystkie pozostające na kontakcie SB.KMO w Bisku osobowe środki pracy operacyjnej,
- funkcjonariuszy Mo z KMO w Rucianem-Nidzie

Ponadto należy dążyć do szybkiego organizowania kontaktów operacyjnych oraz opracowania i pozyskania tajnych współpracowników z interesującego środowiska.

IV Przedsięwzięcia

1. Zorganizować w środowisku działaczy zawieszono NSZZ "Solidarność" ~~niektóre kontakty operacyjne, które są w posiadaniu~~ sieć kontaktów operacyjnych, która zapewni bieżący dopływ informacji do prowadzonej sprawy.

Wykona do dnia. **30.11.88**

mł. chor. B. Skrodzki

2. Wytypować podejrzanych celem dokonania przeszukań mających na celu znalezienie i nakwestionowanie materiałów przy pomocy, których mogły być wykonane napisy jak i materiałów, których posiadanie jest zabronione prawem.

Wykona do dnia. **30.9.88**

mł. chor. B. Skrodzki

8.

„ZATWIERDZAM”

Bm, dnia 19 12 19 85 r.

(podpis i pieczęć)

Dnia 19 12 19 85 r.

TAJNE
spec. znaczenia

Nr ewidencyjny _____

W N I O S E K

o zakończenie (zaniechanie) *) sprawy operacyjnego rozpracowania

kryptonim „NIDA” dot. wykonania napisów
 na budynku PPR w Kuchanem-Mokle o treści
(nazwa i imię, imię ojca)
 autysockabityjnej i autysockabityjnej
 Sposób zakończenia: zaniechanie dalszego prowadzenia
 sprawy operacyjnego rozpracowania z powodu
 nieaktualności sprawy.

W związku z powyższym postanowiono zaniechać dalszego prowadzenia

Sprawy operacyjnego rozpracowania z powodu
(W punkcie tym uwzględniać nie należy do nast. spraw, które zostały zamawiane w ewid. „C”, którym zostało wydane zaświadczenie, jego spośród figurantów zarejestr. w Kancelarii MD i czy sprawa ta może być wykorzystana dla celów szkoleniowych)

nieaktualności sprawy. Materiały zebrane w
 sprawie zostały w archiwum sekcji „C” 420
 w USW w Smarżkach. Umiejscowiono do kategorii B-10
 Rol. brakuje 1994.

Sprawa nie może służyć do operacyjnego wyka-
 zania pow. i inne podawali ani do celów szkoleniowych.

(Podpis)
(nazwa, imię i nazwisko
 funkcjonariusza sprawującego)
 (podpis)

(podpis i pieczęć przełożonego)
 ZASTĘPCA SZEFA BIUROWEGO
 USŁUGI SPRAWY WYKONAWCZYCH
 w Zarządzie Województwa
 woj. śląskie
 Apt. mgr. Stanisław Wierzbicki

AKTOZNAWSTWO

Wniosek o zakończenie SOR krypt. „Nida” prowadzonej przez RUSW w Piszcu (AIPN Bi, 06/526)